

L'autonomia de les Illes Balears arriba aquest mes al desè aniversari

Deu anys de 'cañellisme'

En deu anys d'autonomia de les Balears una forma de fer política, la de Gabriel Cañellas, s'ha imposat. Aquests anys d'estatut han estat marcats pels successius governs d'un home, d'un partit, que no votà l'estatut i que fins ara ha guanyat totes les eleccions autonòmiques.

Deu anys d'autonomia de les Illes Balears. Tres eleccions autonòmiques. Tres parlaments. Un sol president. En 1983 Gabriel Cañellas, aleshores membre quasi desconegut de Coalición Popular era investit primer president de les Balears. Deu anys més tard encara continua essent-ne el primer, i únic, president. Cañellas, que havia provat, sense èxit, d'entrar com a regidor, dins les llistes d'Alianza Popular, a l'Ajuntament de Palma a les municipals del 1979, va donar una gran sorpresa. El seu partit havia estat el gran *enemic* de l'estatut.

Ja en 1977, en ocasió del Pacte Autòmic, el PP s'havia negat a signar-lo (només ho féu, a títol personal, Abel Matutes). En 1983, quan el projecte d'estatut ja era a les Corts, el grup parlamentari de Coalición Popular es negà a votar-lo afirmativament, s'abstingué. A Mallorca, i a les Balears, se sabia que la força dels conservadors a l'illa d'Eivissa –veritable feu de la família Matutes– era molta, que també tenien prou suport dins la Mallorca profunda, però ningú no s'esperava que el futur primer president de les Illes Balears autònomes fos un militant conservador.

Però, paradoxes de la vida, Gabriel Cañellas i Fons era elegit, el 7 de juny de

1983 president de les Balears, amb el suport dels regionalistes d'Unió Mallorquina. Començava el *Cañellisme*, una forma molt peculiar d'entendre la política que l'ha duit a guanyar consecutivament les tres eleccions autonòmiques que hi ha hagut, en les darreres de les quals (26 de maig de 1991) aconseguí una còmoda majoria absoluta.

PROCÉS AUTONÒMIC

Amb el *vol* de Carrero Blanco en 1973 el règim franquista era tocat de mort. L'hereu polític natural de la *reserva espiritual de Occidente* desapareixia per l'atemptat d'ETA. Des d'aquell moment l'oposició comença a ser molt activa. En 1974 i 1975 les manifestacions eren contínues. El lema més utilitzat a les comunitats amb reivindicacions autonomistes era comú: "¡Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia!" Balears no n'era una excepció. La mort del dictador precipità l'aparició de nombrosos partits, gairebé tots demanant l'estatut, dret d'autodeterminació, federalisme... Excepte els més conservadors, tothom s'apuntava a la reivindicació autonomista.

A les Balears els primers intents es produeixen a Menorca. Eren reivindicacions *menorquinistes*: autonomia sí, però

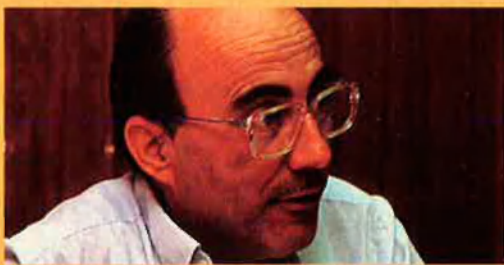
per a Menorca. Això ocorria a principi del 1976. Durant aquest any a Mallorca es presenten diverses iniciatives semblants a la menorquina. Però no serà fins l'any següent que el procés autòmic es podrà donar per començat.

En ocasió de les primeres eleccions democràtiques a l'estat espanyol en quaranta anys, els partits balears tenen en l'autonomia un dels motius d'atracció electoral. La bandera autonomista, la brandaven sobretot el PSP-PSI (germen del PSM, era una coalició de socialistes autogestionaris balears i de socialistes de Tierno Galván) i Unió Autonomista (partit creat, entre altres, per Josep Melià i l'únic que es declarava únicament nacionalista). Els partits estatalistes, PSOE i tota la constel·lació que formaren la UCD, veren que Unió Autonomista podia ser un perill per a la seva futura hegemonia. Just abans de les eleccions tots els partits signaren el Pacte Autòmic. Un acord que obligava els signants a lluitar per la consecució d'un estatut per a les Balears. L'únic partit amb certa entitat que no el signà fou Aliança Popular, aleshores molt preocupada per la possible desmembració de la *madre patria*. L'objectiu polític dels partits estatalistes –després es veié– no era tant un compromís autonomista com un intent de neu-

¿Què opina la societat civil de les Balears sobre l'autonomia?

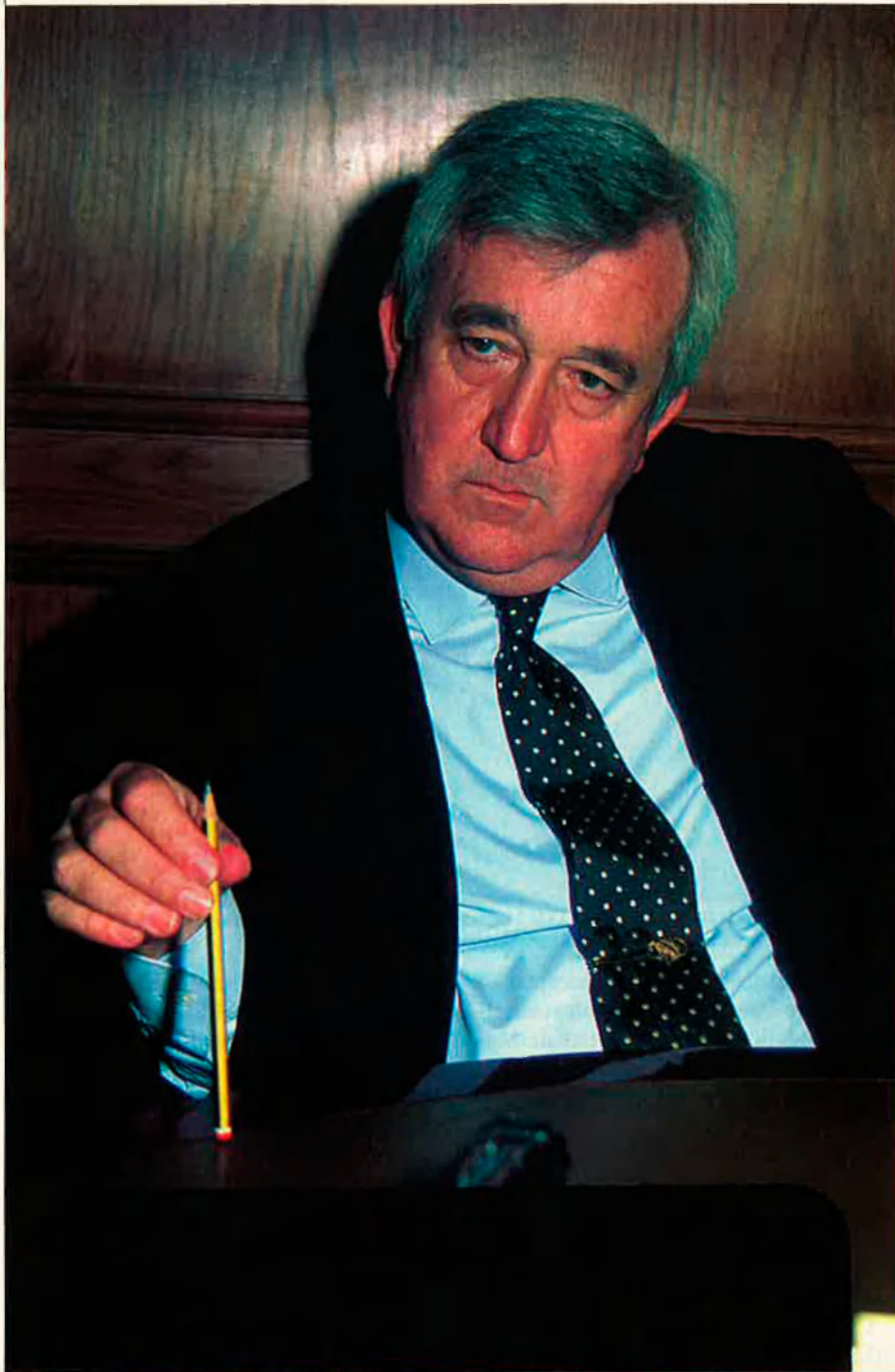

Antoni Serra, escriptor i periodista: "En general és molt magre el resultat d'aquests deu anys. No s'ha desenvolupat la llei de normalització ni s'ha avançat en l'aspecte cultural ni s'ha aconseguit l'autogovern que seria desitjable".

Miquel Alenar, economista: "En faig una valoració molt positiva. Aquests anys han servit per enfortir la conscièn-

cia nacional de la gent de Balears, ja que els han obert els ulls davant les possibilitats de l'autogovern i sobre les necessitats d'una major autonomia. Hem avançat molt si parlem del fet autòmic i no sobre l'acció de govern."

traltzar tant Unió Autonomista com Unió Socialista (PSP-PSI i independents). Passaren les eleccions, els resultats no oferiren dubtes. UCD, i a molta distància el PSOE, arrasaren a totes les Illes. Els partits autòctons obtingueren resultats molt magres. Des d'aleshores tot el procés autonòmic estigué en mans dels dos grans. Unió Autonomista desaparegué (alguns dels seus més significats militants entraren a UCD, Josep Melià; o al PSM, Climent Garau).

A partir d'aquell moment tota la negociació autonòmica quedà reduïda als interessos d'UCD i del PSOE. Interessos no pas de les respectives delegacions a les Balears, sinó interessos polítics estatals d'aquests partits que no dubtaren, quan ho consideraren necessari, a obligar les delegacions il·lenques a acceptar el que decidien a Madrid.

DEL 151 AL 143

El cas més clar d'aquest clientelisme polític es donà en el canvi de la via d'accés a l'autonomia. Com és sabut, la Constitució atorga dues vies: la de l'article 151 (marxa ràpida i màximes competències) i la del 143 (via lenta i competències molt minvades). A les Balears, des del 1977 al 1982, tothom estava pel 151. És clar, ningú no volia ser el menys autonomista (excepte AP) i tothom volia el mateix que tenia Catalunya o el País Basc.

Però la dura realitat s'imposà quan els caps de Madrid, en un pacte tàcit, producte del cop d'estat de Tejero i a instàncies del rei, hagueren d'acceptar la prudència que el monarca reclamà per a evitar *mals pitjors*. Havent arreglat, més o menys, els casos de Catalunya i del País Basc, *el café para todos* s'imposava. Això sí, un café bastant descafeïnat. Era l'autonomia per a tothom.

S'escolava l'any 1982. La UCD es des-

Tomeu Martí, portaveu de La Crida: "D'una banda, l'Estatut és clarament insuficient i el partit que governa no creia en l'autonomia. A més, no ha aprofitat prou l'Estatut. Tampoc no s'ha avançat en les relacions entre els Països Catalans."

Raphel Pherrer, periodista i cantant: "Una llei feta a con-

trapèl va començar l'any 83 a deixar em- pesa la porta de Ba-
lears com a país, i encara ara ningú no ha entrat a l'estança per obrir de pit en ample les persianes. La vertadera autonomia és un verger on les iniciatives germinen sense cap mà negra que les faci avortar des de l'exterior."

Les quatre figures cabdals de la transició política a les Balears. A l'esquerra, Josep Melià, dirigent primer d'Unió Autonomista i d'UCD més tard. A la dreta, Abel Matutes, que saltà aviat a la política espanyola i després a l'europea com a comissari de la CE.

ARXIU

A l'esquerra, Jeroni Albertí, que començà a UCD i se n'anà d'aquesta formació el 1982 per fundar Unió Mallorquina. A la dreta, Felix Pons, derrotat a les eleccions del 1983 com a cap de llista del PSOE, posteriorment ministre d'Administració Territorial i ara president del Congrés de Diputats.

ARXIU

componia per moments. L'eufòria autonòmica balearica havia deixat pas a un cert desencís. La gran manifestació del 29 d'octubre de 1977, sota el lema "Volem l'Estatut", que aplegà més de trenta mil persones –la més gran manifestació que hom recorda a Mallorca– només era un record. La il·lusió per la instauració del govern pre-autonòmic: el Consell General Interinsular (1978) s'esvaïa, producte del forçat consens entre UCD i PSOE. Els dos màxims representants d'aquests dos partits a les Illes Balears, Jeroni Albertí pels centristes i Felix Pons

pels socialistes, hagueren d'acceptar –i cal dir que sense gaires protestes, almenys públicament– els dictats de Madrid i, en assemblees dels partits, es formalitzà la via del 143 per a aconseguir l'Estatut d'Autonomia.

L'octubre del 1982 es produeix el desastre d'UCD i l'aclaparadora victòria del PSOE. La Coalició Popular passa a ser el principal partit de l'oposició i, sense gaires problemes, accepta el gran pacte d'estat sobre la qüestió autonòmica.

Començava l'any 1983 i el Projecte d'Estatut de les Illes Balears entrava al

Congrés. L'únic punt de disputa entre Coalició Popular i PSOE era el de la paritat. Els conservadors volien un sistema de representació al Parlament que afavorís les illes menors (Eivissa és un feu conservador) davant la major potència demogràfica de Mallorca. Abel Matutes, per AP-PDP, i Gori Mir, pel PSOE, arribaren a un acord de mínims: el futur Parlament decidiria aquesta qüestió i, així, la negativa dels conservadors es convertia en abstenció. Finalment, el 22 de febrer de 1983 les Corts aprovaven l'Estatut de les Balears. Darrere seu, només

Miquel Àngel March, secretari del Grup Balear d'Ornitologia (GOB): "Tant pel que fa a l'autogovern com l'ecologia, l'acció del govern Cañellas ha anat per darrere de la sensibilització popular, com demostra la reforma de la Llei d'Espais Naturals."

Maria Pau Janer, escriptora: "Crec que al llarg d'aquests deu

anys s'han aconseguit coses, però encara en manquen

moltes per fer, sobretot competències bàsiques. L'Estatut és massa estret. Després d'aquests anys el procés de construcció nacional està molt endarrerit. Encara depenem massa de Madrid."

Ple del Consell General Interinsular, el 24 d'agost del 1981, presidit per Jeroni Albertí.

ARXIU

s'aprovà el de Castellà-Lleó. Un final molt poc gloriós per a un procés que s'havia obert set anys abans entre grans mostres d'entusiasme i d'il·lusió i que acabava entre un desinterès popular general. L'1 de març es publicava el text estatutari al BOE i les Illes ja tenien autonomia.

Un dels temes que més transcendència han tengut per al futur de la comunitat balear, quant a la preservació de les senyes d'identitat, fou la inclusió a l'Estatut del català com a llengua pròpia de les Balears. L'article que ho recull, el tercer, va tenir molta oposició. Ja en les primeres reunions del Consell General Interinsular, presidit per Jeroni Albertí, es volgué resoldre aquesta qüestió. Tot i els esforços de sectors anticatalanistes, el fet és que des del primer moment els redactors de l'Estatut tingueren clar que la llengua que es parlava a les Balears es deia científicament català i que així ho havia de reconèixer l'Estatut. Posteriorment, en la recta final de l'aprovació de l'Estatut, i malgrat la desaparició d'UCD i de l'ascens d'AP-PDP, aquest article no va ser tocat. Sí que portà, tanmateix, bastants conflictes, encara que afortunada-

Antoni Cicerol, primer president del Parlament Balear, jura el seu càrrec. Darrere d'ell, Caterina Ensenyat, Pere Pau Marrero, Josep Moll i Damià Pons, membres de la mesa. Era el 31 de maig de 1983.

ARXIU

dament, a nivell oficial, el català ja havia restat consagrat com a llengua pròpia de les Balears.

COM NAIX EL 'CANELLISME'

Com s'ha dit abans, poca era la gent que s'esperava una victòria dels conservadors de Coalición Popular en les primeres eleccions autonòmiques de les Balears. El seu candidat, Gabriel Canellas, havia fracassat l'any 1979, quan es presentà com a cap de llista per l'Ajuntament de Palma; ni tan sols sortí elegit.

La situació pre-electoral no semblava gaire bona per als conservadors: amb un Abel Matutes que, dins el PP, ja es dedicava més a qüestions estatals que no baleariques, amb un PSOE que tenia de cap de llista Fèlix Pons (sens dubte amb molt més cartell que no Canellas), amb un PSM amb el tàndem Sebastià Serra i Damià Ferrà-Ponç (que aspirava a ser la tercera força de Mallorca), un Jeroni Albertí (que havia estat president de tot durant la transició) com a cap de llista de la nounada Unió Mallorquina, amb un PCIB-PCE que aspirava a mantenir els resultats de les municipals (si bé ja

havia sofert un retrocés en 1982)..., tot configurava un escenari molt propici per a formar un govern d'esquerres, com el que hi havia a l'Ajuntament de Palma des del 1979 (PSOE, PSM, PCE).

Però, una vegada més, la diferència entre la realitat i el desig resultà dramàtica per a les forces d'esquerra. El nou Parlament, format per 54 diputats, era constituït per 21 diputats del PSOE, 21 del PP-PDP, 8 diputats d'UM i 4 diputats del PSM i de l'Agrupament d'Esquerres-PSM de Menorca. UM tenia la clau de tot. Albertí, a la fi, optà per donar suport

Joan Gual, president de l'Associació de Joves Empresaris de Ba-

lears: "Ha estat un procés fet amb poca professionalitat. Ni els

polítics, ni la societat civil coneixen l'instrument de què disposen. Entre el rebuig a l'estat com a causant de les nostres mateixes incompetències, s'ha construït una trama administrativa poc eficaç. El ciutadà no sap quins projectes seriem capaços d'assumir."

Xesc Moll, editor: "Crec que tenim allò que ens mereixem. Jo no renec pas de l'autonomia, tot i que m'hauria agradat que es fes tot d'una altra manera. El que tenim és el que la voluntat popular ha decidit i ja m'està bé."

Gabriel Canellas durant el discurs d'investidura que el duria a ser president balear. ARXIU

a Canellas. Els regionalistes permetien als conservadors de governar. El pacte no podia ser més emblemàtic d'allò que esperava a l'autogovern balear: se signà en el despatx del financer Carlos March (de Banca March) a Madrid i dins la caixa forta del banquer quedà el document. Era clar que el poder financer i polític que hi havia darrere el partit regionalista d'Albertí i Canellas (és a dir, de quasi tota la dreta balear) havia pres un determini: a les Balears, govern conservador. I, si de cas, a Madrid ja s'entendrien amb el poder fort, el govern central socialista. Aquell pacte sens dubte ha marcat tota la vida política d'aquests deu anys i, sempre que hi ha hagut un problema greu que ha afectat l'estabilitat del govern conservador, una mà invisible des de Madrid ha ajudat a arreglar les divergències sorgides a les Balears. Segurament la mateixa mà que diposità el pacte PP-UM a la caixa forta d'aquell despatx.

El punt més delicat d'aquest pacte PP-UM es va viure a final de 1985. Els enfrontaments entre aquests dos partits havien arribat a un punt sense retorn aparent. Divergències en política cultural,

Deu anys esperant la generositat de Madrid

La Constitució diu que al cap de cinc anys de l'aprovació de l'estatut per la via del 143, es poden obtenir les mateixes competències que les autonomies del 151. Han passat deu anys i encara esperen. Sembla que per a unes coses l'aplicació de la Constitució és sagrada i per a unes altres, no tant. I el déu González i el seu partit deuen haver decidit que encara no és hora que les Balears entrin al regne dels cels. Balears és l'única comunitat amb llengua pròpia diferent del castellà que no té competències en educació. Tampoc en Sanitat... No cal donar-ne la culpa només a Madrid. El fet que els dos partits majoritaris siguin d'obediència centralista explica moltes coses. Ni conservadors ni socialistes s'ho prenen seriosament, això de l'autonomia. Alexandre Jaume, polític i pensador socialista i nacionalista, que fou diputat durant la Segona República, deia que preferia no tenir autonomia per a les Balears perquè l'únic que possibilitaria seria més clientelisme polític i l'afermament dins la societat de les illes de les pràctiques caciquistes, ja tan arrelades.

Potser en aquest 1993 opinaria igual.

M. P.

en ordenació del territori, en comissions d'investigació (amb motiu de diverses presumptes corrupteles del govern Canellas)... havien portat Albertí i Canellas a un enfrontament personal que mai no s'havia d'acabar. Albertí estava disposat a donar suport a una moció de censura per formar un govern PSOE, UM i PSM. Però, a l'hora de la veritat, Albertí s'estimà més de continuar donant la confiança a Canellas. Segons el líder d'UM (vegeu l'entrevista en EL TEMPS de la setmana passada) el que ocorregué fou que qui aleshores era líder de l'Operació Reformista, Miquel Roca, va fer avortar l'operació. Entre l'oposició d'esquerres, sempre s'han interpretat els fets d'una manera diferent: que la veritable mà que impedí el suport d'UM a la moció de censura era la mateixa que diposità el pacte a la caixa forta d'aquell despatx de Madrid.

En 1987, després de les eleccions, el PP tornava a ser majoria. Dels 59 escons del Parlament d'ara, 25 eren del PP, 21 del PSOE, 5 del CDS, 4 d'UM i 4 del PSM-Entesa de l'Esquerra de Menorca.

Els partits d'esquerra novament esperaven que es fes el miracle d'un pacte de centre-esquerra. Hi hagué negociacions durant una colla de dies. En aquesta ocasió ja no era UM la clau, sinó el CDS. Quan pareixia que tot estava arreglat per a formar govern, el CDS anuncià que no donaria suport a un govern de centre-esquerra. De bell nou Madrid allargava una invisible protecció a Gabriel Canellas que, per segona vegada, era elegit president de les Balears. Ara UM, vençuda després del desastre de l'Operació Roca, es llançà en mans del PP sense condicions i entrà a formar govern.

Durant la segona legislatura Canellas, que no es refiava d'Albertí, comença a dinamitar les aspiracions *albertinians*. El congrés d'UM del 1988 en va ser la gran ocasió. Ajudat des de dins de les fi-

Pere Noguera, director de teatre: "Les il·lusions que sentíem a l'inici del procés autònom no han estat satisfetes, amb un estat central avar amb les transferències i una administració autònoma poc eficaç. En el camp cultural, no s'ha fet quasi res."

Llorenç Capellà, escriptor: "Per força una valoració sobre aquests deu anys ha

d'oscil·lar entre el pessimisme i l'optimisme. L'autonomia actual no aconsegueix ni de

bon tros garantir l'autogovern de les Balears ni dur a terme la recuperació de les senyes d'identitat. Des d'una anàlisi més possibilista, cal admetre que s'han donat passes cap a una major conscienciació d'allò que volem ser com a poble."

les regionalistes (Albertí així ho afirma en l'entrevista publicada per aquest setmanari) provocà la fugida d'Albertí que anunciava, a la fi de la legislatura, la seva retirada.

Amb el seu principal enemic polític vençut, Canellas afermava cada vegada més el seu poder. Des de l'oposició d'esquerres ho intentaven tot. Acusacions d'irregularitats, de no fer res, de no tenir més programa que mantenir-se en el poder, de fer del *victimisme* la seva única pràctica política. Tot inútil. Arribaren les eleccions del 1991 i Gabriel Canellas aconseguia la majoria absoluta. Per tercera vegada era elegit president de les Illes, davant la desesperació del PSIB-PSOE i dels nacionalistes del PSM-Entesa de l'Esquerra de Menorca que veien com es feia ben evident allò que tant li agrada dir, en to sorneguer, a Canellas: "Es passen els anys dient que m'estic cremant, jells sí que hi deuen estar, cremats de no guanyar mai!"

¿Com s'ho fa Canellas per a no tenir, aparentment, cap contrincant capaç de guanyar-lo? És difícil de definir la política del president durant aquests anys. Segurament que el seu gran èxit ha estat d'entendre a la perfecció la primera norma del poder: no perdre'l. Per a no perdre el poder permet -tot i que no li agrada gens- que els seus consellers facin declaracions nacionalistes (ha tengut i té, fins i tot, consellers que es declaren obertament nacionalistes) per acontentar un sector i alhora dóna suport a l'anticatalanisme militant per acontentar-ne un altre: per exemple, en ocasió de l'Embajada Cultural Balear (fantasmagòrica representació de la cultura balear a l'Expo, formada per totes les associacions anticatalanistes de Mallorca); o fa declaracions quasi independentistes i després no s'amoïna gens ni mica a definir els Balears com "*un trozo de España lanzado al mar*"; o dóna suport al pacte autonòmic signat entre PSOE i PP a nivell estatal,

Dalt, Gabriel Canellas jurant el seu càrrec de president el 10 de juny del 1983. Baix, una sessió del Parlament Balear en 1984.

però diu que la reforma de l'estatut aprovada pel Parlament l'any 1991 pot ser vàlida en algun moment; o pacta amb els grans interessos urbanístics que destrossen les Illes i alhora dóna la imatge de ser el màxim defensor de *lo nostro*... L'èxit de Canellas és aquesta perenne indefinició, molt pròpia del caràcter mallorquí, i balear, que li permet de tenir una identificació

molt alta amb el que se suposa que és el caràcter més genuïnament illenc.

Un diputat de l'oposició conta a vegades una anècdota reveladora: quan Canellas era acusat d'afavorir la seva família amb unes subvencions agrícoles, el president s'acostà al diputat i li digué: "No n'aprendreu mai; els mallorquins mai no pensaran que això està mal fet, el que pensaran és que encara he estat massa bon al·lot d'haver deixat que se sabés". L'anècdota pot ser certa o no, però *se non è vero...*

Bon coneixedor del seus votants, Canellas governa segur. Amb la reforma de la Llei d'Espais Naturals (desembre passat) ho ha demostrat. Acusat de fer la reforma per interessos directes de la seva família en la desprotecció de zones d'Eivissa i aguantant una manifestació de prop de 30.000 persones contra la reforma, l'única

consideració que se li va ocórrer de fer va ser aquesta: "A la manifestació segur que n'hi havia ben poquets, dels meus votants".

No es pot pas dubtar que, fins ara i tant -i ja fa deu anys-, el *Canellisme* triomfa a les Illes Balears.

Miquel Payeras

Isabel Guitart, gerent de la Confederació d'Associacions Em-
presarials de Balears: "El fet que més ha marcat aquests deu

anys és el maltractament a què el govern central ha sotmès les Balears: IVA aeri, IRPF... Pens, però, que tot pas en el sentit d'acostar l'administració al ciutadà és bo. Deu anys és un termini curt per a fer un balanç però, en general, és positiu."

Antoni Mir, president de l'Obra Cultural Balear: "Fins i tot amb un estatut de mínims com aquest que tenim, la coalició governant hauria d'haver aprofitat millor les potencialitats que dóna i sobretot hauria d'haver creat més consciència de país."